

Рецензії

Ганна КОС, Соломія ХАРАМБУРА

ДУМКИ З ПРИВОДУ НОВОЇ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ ПРАЦІ:

Замість рецензії

Архітектура Львова. Час і стилі XIII—
XXI ст. / упорядник і науковий редактор
Ю.О. Бірюльов. — Львів :
Центр Європи, 2008

У 2008 р. у видавництві «Центр Європи» вийшла книжка, присвячена архітектурі Львова XIII—XXI ст. Це колективна праця 29-ти авторів. В першу чергу привертає увагу високий поліграфічний рівень, книжка гарно зі смаком оформлена, велика кількість високоякісних фотографій дає можливість для кращого пізнання і вивчення архітектурних об'єктів Львова. У праці подані схематичні плани споруд, плани реконструкції, що, безперечно, підносять її науковий рівень.

В Україні не так багато міст, в яких можна було б простежити розвиток всіх європейських стилів і напрямів, починаючи від романо-візантійського і закінчуючи функціоналізмом. То ж Львів не дарма називають музеєм архітектури.

Книжка справляє враження чи не поодинокого монографічного опрацювання цієї важливої теми. Великий формат, солідний обсяг (матеріал розподілений дещо нерівномірно: архітектура XIII—XIX ст. — 385 с.; XX—XXI ст. — 335 с.), великий вступ, 10 розділів. Останні складаються з підрозділів, а підрозділи поділені на ще менші одиниці. Годі й казати, наскільки важлива поява у Львові такого видання! Цінними доповненнями до нього є іменний покажчик архітекторів, науковий апарат, який поданий після кожного розділу.

Критика якось не надто помітила цю працю. Тому хочу сьогодні висловити про це видання свою думку. Назагал текст читається нелегко, науковий рівень його невисокий, немало помилок, як дрібних, так і грубих штамлів. А щоби не бути голослівними, звернемося до тексту книжки і будемо послідовно йти за його викладом.

«Перший етап формування Львова як торгово-ремісничого посаду столичного княжого міста відбувається на спонтанно утвореній містобудівній структурі, що сформувалася біля підніжжя Будельниці та Замкової гори. Живою пам'яткою про ці часи, генеза яких сягає XIII—XIV ст., є храми св. Івана Хрестителя, Миколаївський, монастир св. Онуфрія з храмом» (с. 50). Та, мабуть, все ж, перший етап майбутнього Львова — це оборонний осередок, такий як Стіжок, Данилів, Холм та ін., які витримали монгольську навалу, а «торговиця» мусила бути згодом. Мали стратегічне значення і Львівські замки — Високий і Низький, від яких до наших часів дійшли тільки руїни [6, с. 34]. Подібно до інших міст Львів XIII ст. складався з двох частин: укріпленого дитинця (замку) і підгороддя, або ж посаду, укріпленого

валами і частоколом. Про щільність забудови підгороддя свідчить значна кількість храмів у цій дільниці, навіть тих, що збереглися до наших днів.

Найдавнішою львівською святинєю автор вважає храм св. Івана Хрестителя на пл. Старий ринок — вул. Ужгородська. Таке твердження, очевидно, базується на некритичному ставленні автора до старої польської літератури, яка тривалий час пов'язувала цей храм із Констанцією — дружиною князя Лева та домініканськими ченцями. Але це не підтверджується навіть даними Енциклопедії Костельної. Перша письмова згадка про цю пам'ятку належить до 1371 р., коли староста Русі Іван Кміта подарував храмові та монастирю, що був при ньому, село Годовицю [4]. У 1616 р. канонік латинського кафедрального костелу Томаш Піравський записав у своїй реляції, що храм Івана Хрестителя найстаріший у Львові [12, с. 5]. У 1866 р. відомий український історик, професор Львівського університету Ісидор Шараневич, публікуючи результати археологічних досліджень літописного Галича, дійшов висновку, що дані про Констанцію і домініканців та їхній зв'язок із храмом Іоана Хрестителя, які подає Піравський, стосуються Галича та монастиря св. Іоана, що був за межами укріпленого міста [13, с. 20]. 1837 р. датований рисунок храму, зроблений В.К. Келісінським (зберігається у кабінеті мистецтв Наукової бібліотеки НАН України, зб. Павліковських). Це єдине достовірне зображення старого храму було зроблене через чотири з половиною століття після першої згадки про пам'ятку (і після недавньої пожежі 1836 р.). Результати ж обстежень, проведені у 1979 і 1984—1985 рр., не дають жодних підстав датувати його XIII ст. Виявлені такі архітектурні деталі, як стрільчаста форма старого склепіння і вікон, спосіб мурування (хрестове або готичне в'язання цегли), що з'являється тільки у XIV ст., форма консолей аркатурного фризу, план будівлі з гранчастою абсидою, графіті вказують на готичне походження пам'ятки. З'явилася вона не раніше другої половини XIV ст., ймовірно, 1371 р., коли руський староста Іван надав храму (на той час вірменському) село Годовицю біля Львова. На сьогоднішній час храм Іоана Хрестителя є найстарішою пам'яткою готичного Львова [2, с. 12].

Старшою від неї і найдавнішою будівлею у Львові залишається храм св. Миколая під горою Будиль-

ницею — XIII ст. не зберегла свого первісного вигляду. Від будівлі XIII ст. залишилися план, нижня частина кам'яних стін, апсиди, вимурувані з тесаних блоків вапняка. Застосування у будівництві тесаного білого каменю було поширене у XII—XIII ст. у Галицько-Волинському князівстві, зокрема на Галицькій землі. У цій пам'ятці значною мірою позначився вплив романської будівельної традиції. Строгий вигляд храму, виразна пірамідальна композиція його розчленованих об'ємів ставлять його поряд із найсвоєріднішими пам'ятками галицької архітектурної школи [2, с. 8].

В тексті нерідко відсутня локалізація пам'ятки або вона не точна, наприклад: «Миколаївська церква розташована при в'їзді на територію первісного міського фасаду(!), де збігалися два торгові шляхи» (с. 52). Якщо «фасаду» — це описка, а насправді — «посаду», то де ж ті два торгові шляхи? Це місце, де сходяться і розходяться дві вулиці — Замарстинівська і колишній Волинський шлях (вул. Б.Хмельницького, 28).

Без сумніву, однією з найцінніших і давніх пам'яток Львова також є Вірменський собор (1363 р.). В основу його композиційного та конструктивного рішення лягли прийоми вірменської національної та місцевої давньоукраїнської архітектури. Оскільки ансамбль Вірменського собору складався століттями (з 1363 р.), бажано було б дати загальний стислий опис його складових. В ансамбль Вірменського собору входить стрімка вежа-дзвіниця, декоративна колона з фігурою св. Христофа, будинок колишнього вірменського банку та палац вірменських архієпископів.

Натомість не має жодних підстав датувати храм св. Параскеви П'ятниці кінцем XIII — першою половиною XIV ст. Без сумніву, на цьому місці був храм, але сучасна будівля має точну дату спорудження — 1644 рік. Архітектура цієї пам'ятки не має чітко вираженого стилю. Тут присутні ремінісценції готики, які проявилися у високому гранчастому щипці; помітний деякий вплив бароко та певна спорідненість з молдавськими та буковинськими будівлями [2, с. 11]. Цінною мистецькою пам'яткою храму св. Параскеви П'ятниці є один із найстаріших іконостасів, створений майже одночасно з побудовою святині в 40-х рр. XVII ст.

На жаль, поза увагою авторів залишився ансамбль монастиря Бенедиктинок кін. XVI—XVII ст. (ар-

хітектори Павло Римлянин та Ян Покорович). Найціннішим об'єктом в комплексі святині є монументальна вежа прагарного рисунку.

Дивує та неприємно вражає довільне датування і то відомих споруд, як от Латинський кафедральний собор. Відомо, що він був закладений у 60-х рр. XIV ст. Першим його будівничим був львівський майстер Ничко. Як і інші споруди того часу храм будувався довго, аж до 1481 року. У тексті ж читаємо, що «...найвірогідніше, впродовж 1405—1481 рр. відбувалася реконструкція вже існуючої будівлі» (с. 69). Реконструкції, які тривали б понад 75 років, в історії львівської архітектури не відомі. А штучно удревнювати цей об'єкт немає жодних підстав. Це пам'ятка XIV—XV ст., що зазнала помітних змін у наступні часи [2, с. 16].

«Політичні амбіції князя Лева, що претендував на першенство серед галицько-волинських князів, очевидно, спонукали його створити місто — столицю нового типу — за взірцем прямокутних міських планів, які репрезентували прогресивні містобудівні ідеї християнської Європи» (с. 61—62). Тут нагадаємо лише час правління князя Лева, а це були 1264—1301 рр. [3, с. 1262]. Очевидно, автор в буквальному сенсі зрозумів латинський напис, який був на Галицькій брамі: «Князь Лев поклав мені фундаменти, відтак нащадки дали ім'я Лева». Але напис цей встановлено пізніше, у 1677 р. — після ремонту міських мурів [10, с. 68].

Львів, який переживав у XVI ст. період піднесення, тісніше від інших українських міст був зв'язаний з містами Європи і, зокрема, з Італією. Саме тоді ренесансна архітектура знайшла у Львові яскраве вираження, зокрема, в цивільному будівництві. Автор пише, що «по периметру площа Ринок щільно забудувалася тривіконними будинками-кам'яницями, які неодноразово змінювали свій вигляд відповідно до архітектурної моди, смаків і фінансових можливостей домовласників» (с. 82). Доцільно було б згадати, що площа Ринок у XVI—XVII ст. демонструвала яскраво виражений ренесансний характер забудови, і були тут не лише 3-віконні, але й 5-ти та 6-віконні, а зрідка і 2-віконні будівлі (останні не збереглися).

«Передмістя були забудовані невеликими дерев'яними будинками...» (с. 84). Податкові ж книги засвідчують, що передмістя мали розмаїту за-

будову: були кам'яно-дерев'яні, фахверкові та дерев'яні будівлі.

Не можна погодитись із тезою, що «ренесанс прийшов на Україну у своїй останній стадії — фазі маньєризму, який децю відійшов від принципів класичної врівноваженості і гармонії, відзначаючись експресивністю, неспокоєм форм...» (с. 88). Навіть сьогодні, після різноманітних перебудов, ряд будівель на площі Ринок заявляють про себе яскраво вираженими особливостями Високого Відродження. Це, зокрема, будинки № 2, 4, 6 та 14.

Так, палац Бандіnellі (буд. № 2) подібний до палацу Пандольфіні у Флоренції, який проектував Рафаель 1515 р. У зменшеному варіанті він нагадує ренесансний палац Бартоліні (1520, арх. Баччо д'Аньоло) [1, с. 26—27].

Чорна кам'яниця (буд. № 4) за характером свого оформлення стоїть дуже близько до пам'яток ломбардської архітектури (XV ст., Мілан) [1, с. 26—27]. Також треба зазначити, що цю будівлю ніколи спеціально не фарбували в чорний колір. Стіни почали інтенсивно темніти від забрудненої атмосфери (с. 110).

Палац Корнякта (буд. № 6) — типовий ренесансний об'єкт із яскраво вираженими особливостями Високого Відродження. Але прийшло воно в Україну майже на 100 років пізніше від італійського. Про палац Корнякта автор пише, що «...у 1678 р. була проведена реконструкція, і кам'яниця набула репрезентованого палацового вигляду» (с. 111). Будинок Корнякта будувався відразу як палацова споруда (1580 р.). Після 1640 р., коли він перейшов у власність до короля Яна Собеського, було проведено його реставрацію. У 1678 році аттик будівлі прикрасили постатями лицарів та короля, замінили портал. Значних змін зазнала будівля у період 1793 р. — поч. XIX ст. [2].

До найкращих пам'яток ренесансної храмової архітектури Львова належить ансамбль Успенської церкви, що знаменує віху в історії української культури. Невід'ємною складовою частиною ансамблю є струнка 65-метрова вежа-дзвіниця, збудована у 1572—1578 рр. на кошти львівського купця грецького походження Костянтина Корнякта. Її творцем був Петро Барбон. Архітектурний декор споруди дуже лаконічний. За досконалістю і красою форм Корняктивська вежа може конкурувати із кращими зразками європейської архітектури того часу.

Відомо, що Успенський храм — четверта споруда на даному місці [5, с. 71], в автора — третя (с. 91). Рисунок попереднього (третього) храму зберігся на печатці Ставропігійського братства. А каплиця Трьох святих була побудована при храмі у 1578—1591 рр. архітектором Андрієм Підлісним. Саме з ним Костянтин Корнякт уклав угоду на будівництво. Документ угоди зберігається у ЦДІА у Львові [5, с. 71]. Каплиця не будувалася як усипальниця роду Корнякта. Усіх почесних членів Ставропігійського братства, активним діячем якого був і К. Корнякт, ховали у підземеллі храму. У просторовій композиції каплиці втілено традиційний тип українських тридільних триверхих дерев'яних церков.

Цінною пам'яткою ренесансної архітектури Львова також є каплиця Боїмів, споруджена у 1609—1615 рр. на замовлення львівського купця Георгія Боїма. У своїй планувально-просторовій композиції каплиця споріднена із українською монументальною архітектурою, а фасад та інтер'єр відзначаються багатством пластичного декору. Тема Страстей Христових відображена у скульптурній композиції, що завершує кесонований (всередині) купол споруди і вражає своїм високомистецьким виконанням. Окрім неї в інтер'єрі каплиці збереглися скульптури світського характеру, а також фрескові портрети сімейства Боїмів на тильному фасаді.

Відомі митці Генріх Горст та Ян Пфістер були авторами оздоблення каплиці Кампіанів, архітектором якої був Павло Римлянин. Тут (с. 94) автор пише, що «барельєфи каплиці Кампіанів, які зображують євангелістів, мають *портретну схожість*» (с. 94). Але ж портрети євангелістів невідомі.

Міський арсенал має дещо похмурий вигляд, але збережені документи засвідчують, що він був оздоблений живописними і скульптурними творами та епіграфікою. Серед крилатих текстів був і такий: «Щасливе місто, яке в часи спокою думає про небезпеку». Відомо ж, що в середньовіччі навіть унітарним об'єктам надавали естетичного вигляду.

Автор пише: «стелі кам'яниць робилися дерев'яними зі сволоками, прикрашеними різьбленими магичними знаками, що могли відігравати символічну захисну роль від блискавок, пожежі...» (с. 106). Дерев'яні сволоки світлиць львівських кам'яниць позбавлені магичних знаків. Найчастіше на сволоках

зазначено дати перебудов, крилаті вислови, сентенції, солярні знаки.

Не можна погодитись із твердження автора про те, що «більшість споруд Львова XVI—XVII ст. зводилися без детальних креслень на основі задуму майстра-каменяра» (с. 114). Будівництвом у Львові займалися вишколені майстри-будівничі, які здобували професійну освіту при Львівському будівельному цеху. Цьому питанню присвячено підготовану на основі архівних документів публікацію [8, с. 84—87], Алли Мартинюк, яку знаходимо у бібліографії, поданій до розділу «Архітектура епохи ренесансу». Початківцям, які успішно завершили навчання, дозволялось спочатку займатися будівництвом з повторно використаного будівельного матеріалу. Окремі з майстрів-каменярів одночасно були і будівничими, як наприклад Андрій Бемер, Войтех Келар та ін. [9, с. 21]. Відомі й плани споруд того часу. Зокрема, в Центральному державному історичному архіві зберігся первісний проект Бенедиктинського храму.

Відомо, що стиль бароко, як і його попередник ренесанс, починався в Італії, поширився у різні країни Європи, та навіть на американський континент. Періоди турецько-татарських облог та шведських воєн не мають до бароко безпосереднього відношення.

У автора: «стиль бароко формувався в місті протягом 200 років, враховуючи періоди турецько-татарських облог, козацьких та шведських воєн» (с. 127). Відомо, що бароко в Галичині, як і в інших краях, ділиться на 3 періоди: ранне, ще досить спокійне; експресивне та динамічне (період його найбільшого розвитку) та пізні — рококо (з асиметричними формами, мотивом раковини — мушлі). Архітектура бароко синтезувала в одну композиційну цілість пластичне мистецтво і живопис, яскраво себе виявила у сакральній та житловій архітектурі, ужитковому мистецтві. Це яскраво проявилось зокрема, в таких монументальних об'єктах як Домініканський собор та Святоюрський комплекс.

Дещо заплутана в автора історія костелу сакраменток. Спочатку, у 1718 р., він був вибудований у фахверковій конструкції (пруський мур). З 1743 до 1781 р. тривало будівництво нової мурованої споруди, але роботи не були завершені. Відома літографія Й. Свободи (її світлина подається в тексті) показує його ще незакінченим, без веж. Сучасний вигляд хра-

му походить з 1881 р., коли він був перебудований за проектом А. Мінаевича [11, с. 112].

Важко погодитися, що «для барокового будівництва властивим було розбирання старих дерев'яних будівель та зведення на їхньому місці нових мурованих» (с. 144). Не було потреби в часи бароко розбирати дерев'яні будівлі, бо їх, зокрема в середмісті, вже не було. Інша річ, що ренесансні (муровані) об'єкти часто в результаті перебудов отримували барочні шати, так було з деякими кам'яницями пл. Ринок, української та вірменської дільниць.

Розділ «Урбаністичні зміни кінця XVIII ст., фази урбаністичного розвитку» містить непомірно великий обсяг матеріалу, що безпосередньо не пов'язаний з основною темою (с. 171—184). А в розділі «Загальна характеристика стилістики» (с. 185) йдеться зовсім не про стилістику, а подана загальна характеристика класицизму.

Відомо, що з 80-х рр. XVIII ст. і майже до середини XIX ст. у львівській архітектурі утверджується класицизм. На початку він ще зазнавав певного впливу пізнього бароко. Це яскраво проявилось у такій пам'ятці як митрополичий палац собору св. Юра, в якій рокальний орнамент поєднується з класичним портиком.

Наприкінці XVIII ст. з'явилися і житлові будинки в стилі класицизму, перебудовуються, реконструюються фасади, надбудовуються поверхи. Таке оновлення найбільше торкнулося тодішніх околиць (тепер вулиці Галицька, Театральна, Вірменська, Краківська) в меншій мірі площі Ринок.

Назагал у львівській архітектурі періоду класицизму досить помітний вплив австрійської течії. Деяко пізніше в оздобленні об'єктів з'являються цікаві за тематикою жанрові побутові елементи: релієфи у вигляді фризів або вставки. Саме вони надають спорудам самобутності.

Період класицизму у Львові припав на час розбирання оборонних стін, розширення та освоєння нових територій міста, формування другого міського центру. Саме тоді у Львові були побудовані такі монументальні громадські об'єкти, як нова ратуша, міський театр, Оссолінеум (тепер Наукова бібліотека ім. Стефаніка). Тому доцільно було б виділити в окремий повноцінний розділ Архітектуру класицизму. Натомість в автора класицизм розглядається в підрозділі «Архітектура. Загальна характеристика стилістики» (с. 185).

На початку XIX ст. в архітектурі Львова з'являються елементи в стилі ампір. Останній, зокрема, цікаво проявився в житловій архітектурі навіть на пл. Ринок — Кам'яниця Христофора Дейми (№ 45). Попередні два ренесансні будинки об'єднані в єдину споруду та згодом цілковито перебудовані у 1803 р.

Важко погодитись із твердженням автора, що «початок «львівської архітектурної школи» лежить ще у XVIII ст.» (с. 247). Насправді утвердження архітектури у Львівській технічній академії як фахової школи належить до 1872 р. [7, с. 10]. Перед тим, у 1871 р., очолити кафедру будівництва було запропоновано випускникові Віденської політехніки Юліану Захар'євичу. У 1876 р., згідно з розпорядженням міністерства релігії і освіти, у Львові відкрилася школа рисунку і моделювання (мабуть, макетування), до якої запрошували студентів.

«Впливи архітектури паризької опери простежуються у споруді Львівського міського театру» (с. 247). Цей об'єкт міг би стати темою окремого цікавого дослідження, адже він залишається одним із найкращих тогочасних театрів Європи (серед відомих архівних матеріалів збереглися щоденники ведення будівельних робіт, які також засвідчують значну роль, яку відігравав у реалізації проекту Зигмунда Горголевського професор Політехніки і підприємець Іван Левинський, та причетність до цих робіт Львівської політехніки.

Відрадним явищем у рецензованій книзі є те, що досить детально висвітлені архітектурні напрямки кін. XIX — поч. XX ст.: діяльність охоронного відомства по збереженню архітектурної спадщини (але, на жаль, лише до 1939 р.).

Загальновідома заполітизованість радянської доби дивним чином проявилася в тодішньому архітектурному процесі, згадаймо «сталінки», згодом «хрущовки» — тодішні зразки житлової архітектури. Певне значення для формування нового напрямку в тодішній архітектурі мала постанова Комуністичної партії СРСР від 4 листопада 1955 р. «Про усунення надмірностей в проектуванні і будівництві». Проголошувалось, що «радянській культурі повинна бути властива простота форм і економічність рішень». Прикладом цих нових тенденцій є два житлові будинки на вул. Стрийській, побудовані за одним і тим же проектом. Але будівництво одного було завершено до появи цієї постанови (споруда має «ар-

хітектурні надмірності»), а другого — після прийняття згаданого документу, де їх вже нема. На жаль, автори не згадують цю постанову.

Деякий подив викликають твердження автора, що Львівська філія «Укросоцбанку» є прикладом тенденції ціннісних пошуків та поєднує відразу два його напрямки — проісторичний і прозахідний, адже для Львова проісторичний і прозахідний напрямок — тотожні поняття. Водночас автор зазначає і певну «дисгармонію», яку внесла споруда «Укросоцбанку» у сформоване архітектурне середовище. Як би автори проекту шанобливо ставилися до творинь своїх попередників, цього можна було б уникнути.

Вражає недостатнє і неналежне мовне редагування тексту, невідповідні описи об'єктів, наявність невластивих для української мови термінів та зворотів, як от:

- с. 91: «Інтер'єр церкви (Успенської) також оздоблено *стримано і парадно*», а ці слова є антонімами, тобто взаємно виключними поняттями. Можливо краще було б написати *стримано, але вишукано*;

- с. 105: «*Задню частину* ділянки займав флігель, що спочатку використовувався як *сарай* чи *стайня*». «*Тильна частина*» звучить краще, ніж *задня*, як, очевидно, і «*хлів*» замість *сарая*;

- с. 111: «*Аркади розташовані по трьом стінам подвір'я*», а краще було б: *аркади оточують подвір'я із трьох сторін*;

- с. 112: «*Пілястри іонічного ордеру на п'єдесталах, тіло яких декорують маскарони левів*», а краще звучить: *на п'єдесталах, що декоровані макаронами левів*;

- с. 127: «Саме завдяки їхньому генієві у Львові існує властиве лише для нього бароко». Тут більш природно звучить — «*їхній геніальності*»;

- с. 132: «[Бернард Меретин] імовірно перебудував *музичний хор, який вирішив хвилястим у плані*». Тут більш точно звучало б: [Бернард Меретин] імовірно перебудував *призначений для хористів балкон (або ж просто — хори)* і надав йому *хвилястої в плані форми*;

- с. 134: «... Б. Меретин, який до кінця життя працював над вдосконаленням *архітектурних особливостей храму*», краще — «*архітектурних рис*»;

- с. 139: «Акцентом у просторі інтер'єру є оригінальна скульптурна казальниця, вирізьблена у формі човна...» Тут краще: акцентом в інтер'єрі стала оригінальна казальниця (амвон), вирізьблена у формі човна...;

- с. 144—145: Назва підрозділу «Пам'ятники з фігурами» — це архаїзм (див. *Slownik terminologiczny sztuk pienknych. — W-wa, 1976. — С. 136*);

- с. 145: «Цокольна частина виглядає незавершеною без декоративних елементів, що свідчить про те, що проект невідомого архітектора був значно кращим». Якщо автору відомий цей проект, варто було б подати його тут для наочності;

- с. 145: Не все гаразд з описами об'єктів навіть такого камерного характеру, як криниця св. Яна з Дуклі. Автор пише, що вона «нагадує відкриту каплицю». В дійсності — це ротонда над бернардинською криницею, яка зберегла чисто рокайлеві капітелі з 1761 р.;

- с. 146: «Розташований на осі костел отримав *фасадне вирішення...*» Нехарактерний для української мови зворот краще замінити наступним чином: *фасад розташований на осі костелу було вирішено...* Подібне й на с. 50: «у Львові збереглися житлові кам'яниці, що [] зазнали *фасадних* змін та перебудов. До будинків зі зміненими фасадами належать...». Далі подається список будинків без їхнього порівняльного аналізу;

- с. 161: Підпис під ілюстрацією «Будинок органіста при костелі Марії Сніжної». В дійсності — це північний фасад костелу Марії Сніжної. (Будинок органіста, чи не єдиний, який зберігся, знаходиться поруч, за адресою пл. Звенигородська, 8. — А. К.);

- с. 196: «Тіло та вбрання трактовані згідно з античними канонами...», а краще: фігура та вбрання виконані згідно з античними канонами;

- с. 239: Тут думка автора заплутана й незрозуміла: «...внутрішнє розшарування архітектури та відокремлення її візуальних характеристик від розвитку функціональних структур породили строкастість явищ, об'єднання яких є дуже ускладнене у формальних межах»;

- с. 392: Автор пише: «Ансамблевий та стилістично цілісний характер отримали на початку ХХ ст. блоки житлових будинків єдиних за ритмікою та масштабними співвідношеннями, цілі вулиці та квартали». А далі варто було б навести конкретні приклади.

До недоліків, які властиві даній монографії, належать також: невідповідне українському правописові відтворення польських прізвищ, як от Зубжицький (с. 55), вживання старих (польських) назв вулиць, також недосконалі заголовки окремих розділів

та підрозділів, як от: «Первісний етап містобудівного розвитку» (с. 50), «Пам'ятники з фігурами» (с. 148), «Загальна характеристика стилістики» (с. 185), а в деяких випадках і невідповідність змісту розділів їхнім заголовкам (с. 185).

Відомо, що кожна епоха залишає в образі міста риси, властиві її часу і стилю. Мабуть, варто було би перед кожним розділом дати коротеньку характеристику стилю і його хронологічної рамки, адже вони не збігаються з європейськими. На жаль, авторам не вдалося простежити розвиток львівської архітектури в контексті змін цих історичних стилів. Певною недоречністю є включення в текст пам'яток тоталітарного режиму (пам'ятників Леніну, Галану, Кузнецову, танкістам).

Книжка могла би стати цінним здобутком при усуненні перелічених тут і мабуть і не всіх помічених похибок.

1. Асеев Ю.С. Стили в архитектуре Украины / Ю.С. Асеев. — Киев : Будивельник, 1989. — С. 26—27.
2. Вуйцик В.С. Державний Історико-архітектурний заповідник у Львові / В.С. Вуйцик. — Львів : Камінь, 1991. — С. 12.
3. Енциклопедія українознавства. — Т. 4. — Львів, 1994. — С. 1262.
4. Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233—1799. — Київ : Наукова думка, 1982. — С. 30. — № 8. Цей документ двічі був підтверджений королями у 1397 (док. № 32), 1487 (док. № 276).
5. Кос Г. Українська дільниця середньовічного Львова (До історії будівництва і архітектури XV—XIX ст.) // Україна в минулому / Г. Кос. — Львів, 1994. — Вип. 5. — С. 71.
6. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство / І.П. Крип'якевич. — Київ : Наукова думка, 1984. — С. 34.
7. «Львівська політехніка: Litteris et artibus». — Київ ; Львів, 2010. — С. 10.
8. Мартинюк А. Професійна архітектурна підготовка у Львівському цеху будівничих в XVI—XVII ст. / А. Мартинюк // Урбаністично-архітектурні проблеми міст Галичини: Збірник наукових праць / під ред. Б. Черкеса та М. Бевза. — Львів, 1996. — С. 84—87.
9. Словник художників України. — Київ, 1973. — С. 21.
10. Ярослав Дашкевич. Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури. Князь Лев Данилович — справжній та в традиції. — Львів : Піраміда, 2007. — С. 68.
11. Aleksander Medynski. — Lwow, 1936. — S. 112.
12. Pirawski T. Liber beneficiorum / Pirawski T. — Lwow, 1615. — S. 5.
13. Szaraniewicz. O rezultatah poszukiwan archeologicznych w Haliczu w roku 1884/85. — Lwów, 1880. — S. 20.